פועלי כל הארצות התאחדו!

זו הדרך

ZO HADEREKH زو هديرخ

גליון 47, 25 בנובמבר 2009

מלכוד 28 - בית הכלא הפרטי והמדינה

מאת **גלעד ברנע**

ב-19.11 קיבל בית המשפט העליון את עתירתם של המכללה האקדמית למשפט ועסקים רמת גן ושל גונדר (בדימוס) ש. טויזר (אליה הצטרף האסיר י. מכנס), וקבע כי החוק שהתיר הפרטה של בתי הסוהר (תיקון מס׳ 28 לפקודת בתי הסוהר) - איננו חוקתי, ולכן דינו להתבטל במלואו ומיד.

בית המשפט קיבל את טענתם העקרונית של העותרים, כי הפרטת בתי הסוהר כשלעצמה מהווה פגיעה חוקתית בחירות האישית ובכבוד האדם, וכי פגיעה זו איננה מידתית, ולכן דינה כאמור להתבטל.

הניסיון להפריט בתי סוהר הציב בפני בית המשפט אתגר לא קל. המדינה טענה בתוקף, כי בדרך זו יושגו תכליות ראויות – שיפור תנאי הכליאה ורווחתם של האסירים וגם חיסכון כספי ניכר. בית המשפט קבע, כי העברת הסמכויות לניהול ולהפעלה של בתי סוהר לידי חברה פרטית הפועלת למטרות רווח – יש בה עצמה פגיעה בזכויות החוקתיות המוגנות של כל אחת ואחד מאיתנו לחירות אישית ולכבוד האדם.

קביעה עקרונית זו של בית המשפט, שניתנה בפסק הדין העיקרי של הנשיאה דורית ביניש, מהווה אמירה חוקתית ברורה וחדה: ישנם מעשים ופעולות, אשר הם עצמם יחשבו כפוגעים בזכויותינו החוקתיות ללא תלות בתוצאת מעשים אלה. במקרה של בית הסוהר הפרטי – עצם מתן הסמכות לנהלו ולהפעילו בידי זכיין, הפועל למטרות רווח כלכלי, היא עצמה מהווה פעולה אסורה, ללא קשר לדרך ולאופן, בו יפעיל הזכיין הפרטי את בית הסוהר.

המדינה ושותפה הזכיין טענו בתוקף, כי החוק, ההיתר המנהלי והסכם הזיכיון יצרו מערך מקיף וקפדני, שנועד לשמור על זכויות האסירים ולמנוע פגיעה בהן. לכן ביקשו, שיתנן להם להתחיל ב״פיילוט״ – בהפעלת בית סוהר פרטי ראשון בישראל.

בית המשפט העליון דחה ניסיון זה, הן בקביעה העקרונית, לפיה עצם מתן הסמכויות בידי מי שפועל למטרת רווח – אסור, והן באמירה הברורה והחדה, כי לא יתיר עריכת ״ניסוי״, בו עכברי הניסוי הם אסירים, שנשפטו למאסר. בית המשפט הבהיר, כי עצם הכנסתם של אסירים לכלא המופעל למען רווח כלכלי – מהווה פגיעה אסורה בכבוד האדם של אותם אסירים.

האמירה, לפיה כליאת אסירים בבית סוהר המופעל למטרת רווח כלכלי מהווה פגיעה בכבוד האדם שלהם, היא בעלת חשיבות ומשמעות גם למקרים אחרים, בהם מעבירה המדינה אוכלוסיות מוחלשות, או קהלים שבויים, ל״טיפול״ בידי זכיינים, הפועלים למטרת רווח כלכלי.

בית המשפט לא קיבל את הניסיון של המדינה והזכיין עושה דברה לטעון, כי המדינה רק ״מסתייעת״ בזכיין, וכי בפועל שמרה המדינה בידיה את הסמכות והאחריות לכל המתרחש בין כותלי בית הסוהר הפרטי. היה זה המלכוד האבסורדי, שלתוכו ניסתה המדינה לגרור את בית המשפט, בטוענה מחד גיסא, כי היא רק ״מסתייעת״ בזכיין ושומרת את האחריות בידה; ומאידך גיסא, ניתנו בידי הזכיין ועובדיו סמכויות מרחיקות לכת, כולל סמכויות להפעלת כוח, לרבות שימוש בכוח ממית.

לשמע טענות המדינה בדבר יעילות וחיסכון כספי, נדמה היה לרגע, כי שומעים אנו את קולו של מיילו מינדרבינדר בספר ״מלכוד 22״ של ג׳וזף הלר, שטען בתוקף כך: ״הייתי רוצה לראות את הממשלה יוצאת מהמלחמה לגמרי ומפנה את השטח ליוזמה הפרטית״.

בית המשפט לא הלך שולל אחר מכבסת המילים, השגורה בפי הממשלה - ״הסתייעות״, ״מיקור חוץ״ וכיו״ב, אלא חשף ביד מיומנת וקפדנית את המהות האמיתית של מעשה ההפרטה של בתי הסוהר: העברת סמכויות לשימוש בכוח, הנובעות ממהותה של המדינה, לידי גורם פרטי, הפועל להשאת רווחיו הכלכליים.

מפסק הדין עולה אמירה חשובה ועקרונית נוספת: האמנה החברתית, המהווה את התשתית הבסיסית למדינה המודרנית, היא חלק מחוקתה של המדינה ומעקרון כבוד האדם. מכאן גוזר בית המשפט קביעות ברורות, לפיהן אותן סמכויות יסודיות-בסיסיות של המדינה בתחומים הקשורים להפעלת כוחה האלים הלגיטימי – חייבות להישאר בידי המדינה, ובידיה בלבד.

עתה יש לפעול במשנה מרץ לאכיפתן ולישומן של הקביעות האלה על מהלכים אחרים, שמקדמת הממשלה בעצם ימים אלו.

סוגיה עקרונית נוספת, העולה מפרשה זו: הצורך החיוני בקביעת מנגנון בדיקה ובקרה חוקתי מוקדם. מנגנון זה יבטיח, כי הממשלה, ולאחריה הכנסת, ישקלו היטב ובאופן מעמיק את ההיבטים החוקתיים של כל מעשה חקיקה, עוד טרם הבשיל לחוק מחייב. יש מקום וצורך חיוני בקיומו של גורם משפטי עצמאי ובלתי תלוי, שיהא בבחינת ״איפכא מסתברא״ בכל הקשור לשאלת החוקתיות – על מנת למנוע מצבים בהם חוק, כדוגמת תיקון מס׳ 28 לפקודת בתי הסוהר, מובאים לכנסת ונחקקים, מבלי שנעשתה בחינה חוקתית ראויה שלהם.

כן מתבקש שיקבע הסדר, שיאפשר בדיקה שיטתית של חוקתיות חוקים. מקרה הפרטת בתי הסוהר מוכיח זאת: אלמלא עתרו המכללה האקדמית למשפט ועסקים רמת גן וגונדר (בדימוס) טויזר נגד החוק – היה בית הסוהר הפרטי עובדה מוגמרת. צריך לקבוע מנגנון והסדר חוקתי, שימנע מצב, בו המקריות היא שתיקבע, איזה חוק יבחן חוקתית.

במבט צופה פני עתיד ניתן להעריך, בזהירות, כי פסק הדין לא יעורר תגובות נגד של ממש. זאת לאור העובדה, שאין בפסק הדין פגיעה או הטבה מגזרית כלשהי, וכן מאחר שהנושא איננו מצוי במוקד של מחלוקת ציבורית או פוליטית.

עו"ד גלעד ברנע ייצג את מגישי העתירה בבג"ץ

זכותו של העם הפלסטיני לא לחכות לסיום תעתועי נתניהו

"אין ספק, שראוי יותר ומועיל יותר, להגיע להכרזה בדבר כינון מדינה פלסטינית בסיומו של משא-ומתן, אשר יסדיר את כל הסוגיות ביחסים בין שתי המדינות, לרבות בנושא ההתנחלויות, הגבולות שאלת הפליטים, מקורות המים ועוד. אבל ממשלת ישראל בראשות נתניהו, המצהירה שהיא מעוניינת במו"מ, כלל אינה מעוניינת בהסדר, הכרוך בנסיגה מהשטחים הכבושים" – אמר ח"כ **מוחמד ברכה** (חד"ש) בדיון על כוונת הפלסטינים להכריז על מדינה עצמאית (18.11).

מאחר שנתניהו עורם מכשולים בדרך לחידוש המו"מ ונסוג אפילו מהסכמות שכבר הושגו במו"מ המדיני שהתנהל קודם לשובו לשלטון, שוקלים בעם הפלסטיני את האפשרות של הכרזה על הקמת מדינה עצמאית בגדה המערבית וברצועת עזה, לרבות בירושלים המזרחית, כלומר בשטחים שישראל כבשה ביוני 1967. שיקול כזה, ציין ברכה, מבטא את זכותו של העם הפלסטיני לא לחכות לטוב לבה של ממשלת נתניהו, אלא לממש את זכותו להגדרה עצמית ולמדינה עצמאית.

על העם בישראל לבחור בהידברות עם התנועה הלאומית הפלסטינית, המובילה לשלום בין שתי מדינות, ישראל ופלסטין, ולדחות את דרכו של נתניהו, דרך הדמים והמלחמות.

איתותים מסוריה

בדיון על סיכויי המשא-ומתן עם סוריה (18.11), האשים ח"כ **עפו אגבריה** (חד"ש) את ממשלת נתניהו בדחייה של האיתותים של נשיא סוריה בדבר רצונו בחידוש המו"מ לשלום. דחייה זו משתלבת בהתעלמות של ממשלות ישראל מהיוזמה של הליגה הערבית משנת 2002 בדבר הסדר שלום כולל בין ישראל לבין המדינות הערביות. האינטרס הלאומי של ישראל, הדגיש אגבריה, הוא לעשות שלום עם כל העמים הערביים, לרבות עם הפלסטינים ועם הסורים. (על ההיסטוריה של כיבוש הגולן – ר' עמוד 4.)

איום גובר על חופש הביטוי

בדיון במליאה (18.11), התריע ח"כ **דב חנין** (חד"ש) על השתרשותה בדעת הקהל הישראלית של המגמה החותרת לקצץ בחופש הדיבור של חברי הכנסת הערבים. בהתייחסו לממצאי סקר בדבר עמדות הציבור כלפי שחיתות של נבחרי ציבור, הצביע חנין על הנתון המזעזע, לפיו שני שלישים מהנשאלים תומכים בצמצום חופש הביטוי של חברי כנסת ערבים ובאי-סיקור של אירועים של הציבור הערבי.

חנין קרא לחברי הכנסת להתאחד מול הגזענות, שהיא תופעה מסוכנת ביותר, המאיימת על סדרי השלטון הדמוקרטיים.

ח"כ עפו אגבריה התייחס לנושא חופש הביטוי בדיון אחר שנערך באותו יום. אגבריה ציין, כי הניסיון המכוון לכרוך יחד פעילות פוליטית לגיטימית, כמו הפגנות, עם מעשי שחיתות, נועד להשחיר את דמותו של ח"כ מוחמד ברכה, נגדו מתכוון היועץ המשפטי להגיש כתבי אישום בעילה של "תקיפת שוטר" במהלך הפגנות פוליטיות.

בית המחוקקים

הארכת מועדים בבית הדין לעבודה

הכנסת אישרה ב-17.11 בקריאה ראשונה את הצעת החוק שיזם ח"כ דב חנין, ואשר נועדה להעניק לבית הדין לעבודה סמכות להאריך מועד להגשת עתירה. סמכות דומה מוקנית כבר לבתי משפט אחרים. הצעת החוק הועברה לוועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

מניעת פיטורים מחזוריים

הכנסת אישרה ב-18.11 בקריאה טרומית את הצעת החוק שיזם ח"כ דב חנין, ואשר נועדה למנוע מצב, שבו מעבידים מפטרים עובדים, כדי למנוע מהם זכויות סוציאליות, ואחר-כך מקבלים אותם שוב לעבודה. הצעת חוק דומה העלתה באותו יום ח"כ שלי יחימוביץ' (העבודה).

הצעת החוק הועברה לוועדת העבודה והרווחה.

השוואת זכויות אלמן ואלמנה

ח"כ דב חנין העלה ב-17.11 את הצעת החוק שבאה לתקן את חוק הביטוח הלאומי כך, שיושוו זכויות האלמנים והאלמנות בקרנות הפנסיה וגם בקיצבות שמשלם הביטוח הלאומי.

בהסכמת המציע, הפכה הצעת החוק להצעה לסדר היום והועברה לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

להיאבק בעוני, לא בעניים

בדיון שהוקדש ליום המאבק בעוני (17.11), האשים ח"כ מוחמד ברכה את ממשלת נתניהו, כי היא מבצעת עינוי לעניים, שמספרם גדל ומצבם נעשה חמור יותר. דוגמא אחרונה לכך – ההעלאה התלולה בתעריפי המים, אשר תכנס לתוקפה בינואר הקרוב.

ברכה ציין, כי 46% מהעניים בישראל הם אנשים עובדים והוסיף, כי משמעות הנתון הזה היא, שרבים מאלה שיוצאים לעבודה אינם יכולים לפרנס את משפחותיהם.

מהעוני סובלות במיוחד המשפחות הערביות: בעוד שבחברה הישראלית בכללותה, 23% מהאזרחים חיים מתחת לקו העוני, בקרב האוכלוסייה הערבית הנתון הוא כפול – 52% חיים בעוני. העוני קשור באבטלה ובתעסוקה לא קבועה וחלקית, וממצוקות אלה סובלים יותר בקרב הציבור הערבי. לפי נתוני שירות התעסוקה, שיעור האבטלה באום אל פחם, בסחנין ובטמרה נע סביב 30%. והתמונה דומה ביישובים ערביים נוספים. ברכה קרא לממשלה לחדול מטיפוח הקפיטליזם החזירי ולאמץ סדר עדיפות חברתי.

אפליה בוועדות הקבלה ליישובים קהילתיים

ב-18.11 העלה ח"כ **חנא סוייד** (חד"ש) הצעה לסדר היום בנושא האפליה בוועדות הקבלה של ישובים קהילתיים, התובעות מהמועמדים 'להתחייב לערכי הציונות' וכן הלאה.

סוייד ציין, כי התקנונים חושפים, כי הקמת היישובים האלה נועדה לבצע תהליך של יהוד הגליל, ולמנוע קבלת אזרחים ערבים ואחרים. היישובים הקהילתיים הוקמו על אדמות שהופקעו מיישובים ערביים, הסובלים ממצוקת קרקע ודיור חמורה. סוייד ציין, כי משרד השיכון הכריז לאחרונה על שיווק קרקע ל-6 אלפים יחידות דיור, אך רק 200 מהן מיועדות לשיווק ביישובים ערביים. הוא תבע מהממשלה לפתור את מצוקת הקרקע באופן שיעניק גם לאזרחים הערבים הזדמנות שווה להשיג פתרונות דיור.

90 שנה בשבעה ספרים

בשנה ה-90 למפלגה הקומוניסטית בארץ, פורסם מספר מרשים של ספרים אודותיה.

מאת **יוסף דרוויש**

"בעד הנגד!"

סמוך לאירוע המרכזי, שנערך בחיפה (7.11), יצא לאור האלבום "בעד הנגד! — מאמרים וכרזות לרגל 90 שנה למק"י". באלבום כלולים מאמרים, אשר הוצגו בכנס לציון 90 שנה למפלגה הקומוניסטית, שנערך בחודש מרס השנה באוניברסיטת תל-אביב, ומבחר גדול של כרזות בעברית, בערבית, ביידיש ובשפות נוספות, שהפיקו מק"י וחד"ש וארגונים מתקדמים ב-70 השנים האחרונות. באלבום, המכיל 132 עמודים, גם תקציר המאמרים באנגלית ובגרמנית. את האלבום, בעריכת תמר גוז'נסקי ואנגליקה טים, הוציאה לאור קרן רוזה לוקסמבורג.

"ספר הוועידה ה-25"

מסמכי הוועידה ה-25 של מק"י, על שני מושביה, שנערכו ביוני 2007 וביוני 2008, כלולים בספר המכיל 150 עמודים ויצא לאור בגרסה עברית ובגרסה ערבית. אפשר לומר בביטחון מלא, כי אין כוח פוליטי אחר בישראל, המסוגל לערוך ניתוח כה עמוק של המציאות הישראלית, האזורית והבינלאומית ולהצביע על הדרכים לשינוי המציאות.

"חיים אדומים"

בנימין גונן בחר לתת לספר זיכרונותיו את הכותרת - "חיים אדומים — תחנות בחיי קומוניסט ישראלי" (פרדס הוצאת לאור). הספר מגולל פרקים נבחרים בקורות מק"י ובחייו הפרטיים והציבוריים. בפשטות ובבהירות הוא מוביל אותנו מהאישי אל הכללי. מימי נעוריו ברחובות חיפה המנדטורית לתנועת הנוער הקומוניסטי, לחברותו באגף לאיגוד המקצועי של ההסתדרות, למעורבותו באינספור מאבקים מעמדיים ומקצועיים. זה סיפורה של תקופה ארוכה ומפותלת, רצופת משברים פוליטיים וחברתיים. זה גם סיפור אהבה של זוגיות ואבהות, ושל מסירות מופתית לציבור העובדים היהודי והערבי.

בנימין גונן גילה אומץ ונחישות לנוכח התנכלות הממסד המפאיניק"י אליו במקום עבודתו, חווה את השבר הגדול בעקבות הפילוג במק"י בשנת 1965, נאבק לצירוף העובד הערבי להסתדרות ולהקמת מועצות פועלים נבחרות במגזר הערבי. הוא רואה בבגידת ההסתדרות ותנועת העבודה בערכיהן הבסיסיים, תוך הכפפתם לסדר יום ציוני-בורגני, מעשה אשר גרם לקריסת הסולידריות ולקוטביות המעמדית הגוברת. בצד אלו מאמין המחבר כי יסודות בריאים בדור הצעיר ימשיכו במסע לחברה סוציאליסטית בישראל.

"זיכרונות של אדם מבוגר שלא שכח דבר"

תאופיק כנאנה, הנמנה עם ותיקי מק"י ומנהיגיה, צעיר מגונן בעשור (גונן יליד 1928, וכנאענה — 1937). אך חייהם התנהלו במסלולים מקבילים. כנאענה הכתיר את ספר זיכרונותיו (בשפה הערבית) "זיכרונות של אדם מבוגר שלא שכח דבר". גם כנאענה הגיע כנער לשורות בנק"י בכפרו הגלילי, עראבה, ונמנה עם פעיליה במרכזיים של התנועה.

בדומה לגונן, גם כנאענה נאלץ להתמודד עם אין ספור מכשולים, שערמו השלטונות, כדי לנסות ולעצור את מעורבותו הפוליטית במערכות הרבות להגנה על האוכלוסייה הערבית וזכויותיה.

"מהשלטון העותמאני למדינה עברית"

ספר שונה, של פעיל קומוניסטי שבהמשך נטש את המפלגה ויצא נגדה, הוא התרגום לעברית של ספר הזיכרונות של בולוס פרח: "מהשלטון העות'מאני למדינה עברית – סיפור חייו של קומוניסט ופטריוט ערבי, 1910-1991", שהוציא לאור המתרגם אהוד אדיב. פרח מתאר בזיכרונותיו את המציאות בארץ בעת השלטון הקולוניאלי הבריטי ואת קורות מאבק הקומוניסטים הערבים בשלושה העשורים הראשונים של המפלגה. בשנות ה-40 נטש פרח את עקרונות המאבק המשותף היהודי-ערבי, ובניגוד לרוב חבריו לא הצטרף למק"י עם הקמת המפלגה כמסגרת משותפת יהודית-ערבית ב-1948. הוא נמנה במשך שנים רבות עם מבקרי מק"י, וביטא תמיכה גלויה בעמדות לאומניות.

"בגוף ראשון"

הסופר והחוקר פרופ' שמעון בלס פירסם עד כה עשרה רומנים, קובצי נובלות וסיפורים, ספרי ילדים וספרי מחקר בספרות הערבית. אך במפתיע, לאו דווקא עשרות השנים בעשייה הספרותית או בהוראה במוסדות להשכלה גבוהה הן עיקר ספר זיכרונותיו "בגוף ראשון", אלא פעילותו במפלגה הקומוניסטית העיראקית, בנעוריו, ובמפלגה הקומוניסטית הישראלית עם הגעתו ארצה, בן 20, בשנת 1950. בלס היה במשך שנים כתב ועורך בעיתון "קול העם" ואף נעצר למשך חודשים בשל פעילותו הקומוניסטית, בעקבות פרובוקציה של השלטונות. ספרו של בלס הוא עדות למעורבותם הרבה של יהודים בפעילות הקומוניסטית בעיראק ולפעילות הקומוניסטית במעברות ובריכוזי עולים מהארצות הערביות.

"קום התנערה"

בתחילת השנה ראה אור, בעריכתה של תמר גוז'נסקי, הקובץ "קום התנערה! אליהו (אלוישה) גוז'נסקי — כתביו ועליו". הקובץ (500 עמודים) החזיר לתודעה הציבורית את פועלו, כתיבתו ואישיותו של אחד ממנהיגי המפלגה הקומוניסטית בשנות ה-40, אלוישה גוז'נסקי (1914-1948). הקובץ מחלץ מהשכחה פרקים חשובים במערכה המקצועית של מעמד הפועלים בארץ ומאיר פרק מכונן בפעילותם של הקומוניסטים. הקובץ כולל מאמרים ורשימות שכתב אליהו גוז'נסקי במהלך שש שנים מעצבות היסטוריה (1943-1948), ורשימות של חבריו, המתארות את החיים במחתרת, בה פעלו הקומוניסטית במהלך רוב שנות המנדט הבריטי.

אלוישה גוז'נסקי, בנימין גונן, תאופיק כנאנה, בולוס פרח ושמעון בלס הם חלק מההיסטוריה החשובה ורבת הפנים של המפלגה הקומוניסטית בישראל. אף שצמחו במחוזות נפרדים, מאחד אותם מקום המפגש ביניהם בזמן ובעשייה - שורות המפלגה הקומוניסטית. בישראל השסועה, לא ניתן להיפגש ולהיאבק כתף אל כתף בשום מקום אחר.

הגולן – מיתוס ומחירו

לאחרונה רבו הדיבורים על חידוש המשא-ומתן עם סוריה. מאחר שכל מו"מ כזה מוביל בהכרח לדיון על הגולן, הנה כמה עובדות שכדאי לדעת.

מאת **דן יהב**

מלחמת יוני 1967 בגולן הותירה אחריה, לפי מקורות שונים, כמאה אלף פליטי מלחמה, השוהים מאז בערים שונות בסוריה. כיום מונים הפליטים מהגולן כ-400 אלף. רוב הפליטים דרוזים ומיעוטם - צ׳רקסים ותורכמנים.

בשל המלחמה, ננטשו בגולן כמאה יישובים, שרובם כפרים, וכן העיר קוניטרה, שמנתה 28 אלף נפש, העיירה חושניה ועוד. מרבית היישובים היו דרוזיים, 12 ישובים היו צ׳רקסים, שקוניטרה שימשה כבירתם וחושניה - כמרכז אזורי, ויישובים תורכמנים אחדים.

לאחר המלחמה, הרסו השלטונות הישראליים את היישובים של תושבי הגולן הסורים, וכיום ניתן לזהות את מיקומם בקושי רב. עד מהרה נמחקו גם שמות הישובים הערביים-סוריים ממפות ישראל הרשמיות. כיום מופיעים במפות רק שמות ההתנחלויות שהוקמו בגולן לאחר יוני 1967.

הפינוי וההריסה של הכפרים נמשכו גם לאחר המלחמה. בשנת 1970, פינו שלטונות ישראל את רוב תושבי הכפר סחיתא, העבירו את תושביו לכפר מסעדה, והרסו את הכפר מן היסוד. הטענה הייתה, שהכפר ממוקם בקרבת הגבול והוא מהווה סכנה ביטחונית.

בגולן נותרו על מכונם רק ארבעת היישובים הדרוזיים בצפון הרמה: מג׳דל שמס, עין קיניה, מסעדה ובוקעתא. לפי מפקד האוכלוסין מאוגוסט 1967, שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לבקשת הממשל הצבאי הישראלי, חיו בארבעת היישובים האלה 6,400 תושבים. כיום מונים התושבים הדרוזים ברמה 24 אלף תושבים - כמספר המתנחלים היהודים.

33 ההתנחלויות של ישראלים, שקיבלו קרקעות מהכוח הכובש, כלומר – מממשלת ישראל, שולטים, לפי נתונים רשמיים, ביותר מ-80% משטח רמת הגולן. שטחי המרעה שבידי המתנחלים משתרעים על פני 315 אלף דונם, והם מהווים כמעט רבע משטח הרמה כולה.

מאז הכיבוש הישראלי, נעשה ניסיון למחוק את זהותו הסורית של הגולן. מחקרים, ספרים, מאמרים בעיתונות, מדינאים ופוליטיקאים שונים מתעלמים מהאוכלוסייה המקורית של הגולן ועוסקים בעיקר באוכלוסייה היהודית, שהתנחלה בחבל ארץ זה מאז המלחמה ב-1967.

בספר ״ארץ הגולן והחרמון״, שיצא לאור בהוצאת משרד הביטחון (1993), ואשר מרכז בשני כרכיו את מיטב החוקרים, אין כלל אזכור לתושבים הערבים-סורים של הגולן.

אפילו בפרק על ״הדרוזים ברמת הגולן החל מהמאה ה-11 וכלה בימינו״, מתעלמים החוקרים מהדרוזים, שחיו בקוניטרה, לפני שרוקנה מתושביה, מהצ׳רקסים, ומרבבות הערבים הסונים, שחיו עד אז ברמת הגולן.

מאבק הדרוזים-הסורים נגד סיפוח הגולן

בעשור הראשון לאחר מלחמת יוני 1967 נותר הגולן, גם מבחינת השלטונות הישראליים, שטח כבוש. עם עלייתו לשלטון בישראל ב-1977, פעל הליכוד בראשות מנחם בגין לסיפוח הגולן ולהכרזה עליו כעל ״חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל״.

באוגוסט 1980 חוקקה הכנסת חוק, שאיפשר לתושבי הגולן הסורים לקבל אזרחות ישראלית. במקביל, פתחו השלטונות הישראליים במסע, שמטרתו הייתה לפתות את תושבי הגולן לקבל אזרחות ישראלית ותעודות זיהוי ישראליות. רק דרוזים מעטים נענו ליוזמה זו וקיבלו אזרחות ישראלית. רוב הדרוזים תושבי הגולן החליטו להישאר נאמנים לאזרחותם הסורית. בכינוס פומבי במג׳דל א-שמס התקבלה החלטה, לפיה מי מהם שיקבל אזרחות ישראלית - יוטלו עליו חרם ונידוי חברתי.

במטרה לשבור את רוחם של התושבים הדרוזים, עצרו שלטונות הכיבוש הישראליים ב-31 במאי 1981 חמישה ממנהיגיהם והוציאו צווי הגבלה לחמישה אחרים. עקב זאת, נערכה ב-3 ביוני שביתה כללית ראשונה של הדרוזים, תושבי הגולן. עד אוקטובר 1981, רוב אלה שקיבלו תעודות זהות ישראליות החזירו אותן.

בדצמבר 1981, גמלה אצל בגין ההחלטה לספח את רמת הגולן. בגין הטיל על היועץ המשפטי לממשלה לנסח את החוק הדרוש במהירות. הליכי החקיקה הושלמו תוך יום אחד, וחוק סיפוח הגולן אושר ברוב גדול. החוק החדש קבע שהגולן הסורי, שנכבש ביוני 1967, הוא חלק ממדינת ישראל והחיל עליו את המשפט והמנהל הישראלי.

סיפוח הגולן היה הפרה בוטה של החוק הבינלאומי. מועצת הביטחון של האו״ם הכריזה עליו כבלתי-חוקי, ושום מדינה ממדינות העולם לא הכירה בו.

בעקבות הסיפוח, חויבו הדרוזים לשאת תעודות זיהוי ישראליות. בתגובה פתחו הדרוזים ב-14 בפברואר 1982 בשביתה, אשר לוותה בהפגנות. ממשלת בגין הטילה ב-25 בפברואר סגר צבאי על כפריהם, אסרה על כניסת צוותים רפואיים ועיתונאים, וניתקה את הקשר הטלפוני. תעודות זיהוי שחולקו הועלו באש, תוך הפרת העוצר.

נציגי המפלגה הקומוניסטית הישראלית וחד״ש בכנסת היו היחידים שהוקיעו את סיפוח הגולן, את הסגר ואת הניסיון לכפות אזרחות ישראלית.

השביתה של כפרי הדרוזים הסתיימה כעבור שישה חודשים (ב-22 ביולי 1982) בתנאים הבאים: ממשלת בגין נסוגה מדרישתה שהדרוזים יקבלו אזרחות ישראלית. אך היא הצליחה לכפות עליהם לשאת תעודות זיהוי ישראליות (כחולות), עם הכיתוב ״אזרחות לא מוגדרת״.

חומת ברלין וחומות אחרות

מכתב מוורשה, בירת פולין, מיוחד ל"זו הדרך".

מאת **בוריס גְרוֹס**

בימים אלה מציינים ברחבי אירופה – זו המאוחדת – מלאת עשרים שנה לנפילת המשטרים הסוציאליסטיים במרכז אירופה ובמזרחה - החל במשטר הצבאי למחצה שהונהג בפולין מאז דצמבר 1981 ונפל בקיץ 1989, ועד למהפכה ברומניה, באמצע דצמבר 1989,ששמה קץ למשטר של ניקולאה צ׳אושסקו ובאמצעים אלימים מאד – משטרו של צ׳אושסקו קרס במשפט מאולתר בן שעתיים. לאחר המשפט הוצאו להורג הוא ואשתו, יש לשער: לא כל כך למען הצדק, אלא כדי שלא ידברו יותר מדי על אנשים רבים מדיי, שבאותם רגעים ממש עסקו בחלוקת השלטון, שנפל לידיהם כפרי בשל.

ברית-המועצות תחת שלטונו של גורבאצ׳וב צפתה בהשתאות בנפילת מדינות ברית וארשה, והשתאות זו גברה, כאשר הצד האמריקאי הצהיר בגלוי על נצחונו במערכה בין שתי מערכות חיים – הסוציאליסטית והקפיטליסטית.

עשרים שנה הם דור, דור שנולד אל תוך מציאות חדשה באירופה ובעולם מאז 1989. תקוות רבות נתלו בשינויים שעמדו אז באוויר; תקוות רבות לשיתוף פעולה חדש וליצירת מערכת חיים למען האדם, להמשך מדינת הרווחה ולסיוע מתאים בבניית המערכת בארצות, שזכו אז בעצמאות פוליטית אמיתית.

זיקוקי דינור, בלונים וגראפיטי אמנם יצרו בברלין אווירת חג מובנת, אך אינם יכולים להסתיר את תחושת העוול וההחמצה.

אלה שנלחמו בעוז במשטרים הסוציאליסטיים במרכז-מזרח אירופה, אלה שהביאו לקריסת המשטר בברית-המועצות, לא נלחמו למען הקפיטליזם החזירי והברוטלי, שאחז גם במדינות אירופה העשירות, בעלות המערך הסוציאלי התומך.

מהו החופש שזכו בו עמי אירופה, שהשתחררו לכאורה מעול ״מסך הברזל״ אז, ב-1989?

החופש הזה כולל ניצול עובדים; סחר בעבדים; עבודת ילדים בלתי-לגאלית; הגירת עבודה; חיסולה של מדינת הרווחה והשארת התלויים בה לגורלם המר; חיסול מדינת הרווחה במדינות המבוססות.

תועמלני החופש הניפו את הסיסמא הנבובה בדבר ניצחון השיטה האמריקאית החזירית, ניצחון שלא היה...

עמי ברית-המועצות ודאי לא ידעו, שפירוק זה יהפוך לאחד האסונות הגיאופוליטיים הגדולים במאה העשרים, וישפיע הרבה מעבר להשפעה על גורלם-הם...

עתה, באירופה החופשית לכאורה, הכל מסתדר לפי ה״דמוקרטיה״ של דרישות הבנק העולמי ודומיו: לגיטימציה מוחלטת לצמצום השירותים לאזרח, לפגיעה אנושה בקצבאות, בכיסוי ביטוח הבריאות, בתנאים הסוציאליים הנלווים לרוב המשרות בשוק. הדרישות שהתנועה הסוציאליסטית נלחמה למענן במאה התשע-עשרה, אותם יסודות של יחסי עובד מעביד, המעניקים לעובד את הזכויות הסוציאליות, ולו המינימליות ביותר – דרישות אלה אינן עוד מובנות מאליהן.

רבים, רבים באירופה נוכחים לדעת, כי האיחוד האירופי המיוחל הופך יותר ויותר חברה בע״מ לגיוס כוח עבודה זול, ובינו לבין זכויות האדם הבסיסיות אין דבר וחצי דבר.

גם כאן, בפולין, הגדולה מבין מדינות ברית וורשה לשעבר, שהצטרפה לאיחוד האירופי ב-2004, פותרים חלק ניכר מהבעיות החברתיות הכואבות באמצעות עידוד הגירת עבודה (של אזרחים פולנים) אל מדינות ״האיחוד הישן״. הצעירים הפולנים מביטים בהשתאות בחופש הזה, לו זכו בקיץ 1989, ואשר לא מבטיח להם את האפשרות להישאר במולדתם, לעבוד ולפעול בה, אלא מחייבם להימלט מאבטלה גואה ומקריסת מדינת הרווחה...

אמנם חומות אינן עומדות לאורך זמן, גם אלה הנבנות ״מטעמי בטחון״... אולם הפרשנות הקלוקלת של נפילת ברית וורשה ב-1989 ממשיכה להכות גלים והיא אקטואלית להפליא, ויש לה גם תומכים נלהבים, ולא רק באירופה.

ישאלו אזרחי ישראל את עצמם: באילו נימוקים הרסו את מדינת הרווחה הישראלית, שהייתה הישג לכל הדעות. שישאלו מה הם הנימוקים להרס, ואלה יהיו דומים לנימוקים שניתנו במהלך ההרס של המשטרים במזרח-אירופה.

זיקוקי דינור מעל שער ברנדנבורג וחיוכי הפוליטיקאים אז והיום, כמו גם מילות הסכרין של האיחוד האירופי בדבר ההזדמנויות הטמונות בגלובליזציה – כל אלה לא יסתירו את העיקר, את המציאות המרה: ההזדמנויות אינן שוות ואינן מוענקות, 20 שנה אחרי, גם באירופה וגם מחוצה לה.

כנס: נשים, שלום והמו"מ המדיני

בדצמבר ימלא עשור להחלטת עצרת האו״ם 1325, אשר קוראת לשלב נשים בתהליכי השלום. בעיקבות אותה החלטה, אישרה הכנסת תיקון לחוק שיווי זכויות האישה, המחייב שילוב נשים במהלכים מדיניים. אך ההחלטות הללו לא שינו דבר בכל הקשור במעורבות נשים במו״מ מדיני.

ביום ה׳, 3.12, בין השעות 17-10, עורכות נציבות הנשים הבינלאומית ועמותת המשפטניות איתך-מעכי כנס, המוקדש לעשור להחלטה 1325. הכנס יתקיים במרכז הכנסים פה לי בבניין המועצה לישראל יפה, גני יהושע, שד׳ רוקח 80, ת״א.

עובדי המנהל והמשק שובתים

למעלה מ-15 אלף עובדי המנהל והמשק, כולל פקידות וסניטרים, בקופת החולים הכללית פתחו בשביתה ב-22.11. הצוות הרפואי עובד כרגיל.

פרוספר בן חמו, יו״ר ארגון עובדי קופת חולים כללית, הודיע בסוף השבוע שעבר, כי בשביתתם מבקשים העובדים למחות על המבוי הסתום במשא-ומתן מול האוצר לשיפור תנאי שכרם. פרוספר בן חמו ציין, כי עובדי המנהל והמשק הם ״עובדים בתחתית סולם מקבלי השכר במשק. הטיפול בעניינם מתנהל זה יותר משנתיים בשיטת הלוך ושוב מתישה ופוגעת״. בן-חמו הוסיף כי בשנים האחרונות התקדמו הרופאים והאחיות בסולם השכר ובתנאים והשיגו תוספת של כ-25%, בעוד אצל עובדי הדירוג האחיד קרה ההיפך: הדרישות כלפיהם גדלו ושכרם נסוג.

שביתת הקלדניות נמשכת

בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב דחה (18.11) את בקשת המדינה למתן צו מניעה נגד שביתת קלדניות בתי המשפט. שופטת בית הדין לעבודה, עליה פוגל, קבעה מועד לדיון נוסף בעניין שביתת הקלדניות ב-6 בדצמבר.

יו״ר ההסתדרות, עופר עיני, שהשתתף בדיון, הטיל את האחריות לשביתה על שר האוצר, יובל שטייניץ: ״כאשר מדובר בקלדניות, שמרוויחות שכר רעב וניתן לשפר את שכרן ולצמצם פערים, פקידי האוצר נוהגים באטימות וקולו של שר האוצר לא נשמע״.

מטה המאבק של הקלדניות החליט לערוך ב-22.11 הפגנה מול משרד האוצר בירושלים נגד שר האוצר, יובל שטייניץ.

הקלדניות, כ-750 במספר, פתחו בשביתה ב-12.11 בדרישה לשפר את תנאי שכרן ולהכפיפן לטבלת שכר ייעודית. כמו כן דורשות הקלדניות קביעות, כמקובל בשירות הציבורי. המו״מ בין הקלדניות לאוצר נמשך כבר שנתיים.

מאות מאבטחים נותרו ללא שכר

חברת ״מרחב אבטחה שמירה ניקיון ושירותים״ פנתה בשבוע שעבר לבית המשפט המחוזי בבאר-שבע בבקשה למנות לה מפרק זמני. זאת, לאחר שצברה חובות המוערכים ב-16 מיליון שקל לבנקים ולעובדים. שופטת המחוזי בבאר-שבע, שרה דוברת, מינתה למפרק את עו״ד עדי בראונשטיין.

חברת מרחב מעסיקה 220 מאבטחים ושומרים ברחבי הארץ. בשבועות האחרונים גילו העובדים, כי כספים ותשלומי זכויות המגיעים להם מעוכבים. כמה מהעובדים כבר קיבלו מכתבי פיטורים.

עובדים של חברת מרחב ערכו בשבוע שעבר כנס חירום בבית ההסתדרות בירושלים. ״נאבק על השכר ועל הזכויות שלנו. נשארנו בלי כלום״ - אמרו העובדים.

בוטלה אפליה של עובדי בניין זרים

בית הדין הארצי לעבודה, בראשות השופט סטיב אדלר, נתן ב-16.11 פסק דין עקרוני, שבו קיבל את הפרשנות של ההסתדרות להסכם הענפי משנת 2000 ולצו ההרחבה בענף הבניין. ההסתדרות טענה, כי יש לשלם את ״תמריץ אי ההיעדרות״, הקבוע בהסכם ובצו ההרחבה, גם לעובדים בדרגת השכר הנמוכה ביותר בענף (דרגה 1). ההסתדרות שכנעה את בית הדין, כי רוב העובדים בדרגה זו הם עובדים זרים, ולכן אי-תשלום התמריץ מהווה אפליה פסולה.

הפגנה נגד פיטורים על רקע גזעני

עשרות יהודים וערבים הפגינו ב-18.11 מול סניף רשת ״קרוקר״ בחיפה במחאה על פיטורי עובדים ערבים בשל מוצאם. הפיטורים נחשפו בקלטת, שבה נשמעה מנהלת בכירה ברשת אומרת: ״אני לא מוכנה שאנשים מטייבה יעבדו אצלנו בחנויות. אתה לא יכול למצוא אנשים רגילים?״. המפגינים קראו סיסמאות כמו: ״קרוקר גזענים, שם אנחנו לא קונים״. ההפגנה נערכה ביוזמת מרכז ״מוסאווא״ למען זכויות הערבים בישראל. יצוין, שחושף הפיטורים הגזעניים הוא פעיל מק״י באזור המרכז.

11 בדצמבר מצעד זכויות האדם

ביוזמת האגודה לזכויות האזרח, יצוין לראשונה יום זכויות האדם הבינלאומי במצעד זכויות האדם, שיתקיים בתל-אביב ביום ו׳, 11 בדצמבר. האגודה לזכויות האזרח פנתה לארגונים ולאישים ליטול חלק במצעד, אשר יציג קשת של פגיעות בזכויות האדם בישראל: הגזענות הגוברת; פירוק מדינת הרווחה; כרסום חופש הביטוי; אלימות כלפי נשים וילדים. המצעד יעמוד בסימן המאבק למען ישראל המכבדת את זכויות האדם של כל תושביה.

חוג אחווה חיפה

ביום ה׳, 26 בנובמבר, בשעה 19.30
באולם אחווה, שד׳ בן גוריון 39

בין כיבוש לקפיטליזם

דיון עם ד״ר **דלית באום**, רכזת הפרויקט
״מי מרוויח מהכיבוש״ של קואליציית נשים לשלום

מצעד בתל-אביב לציון היום הבינלאומי למאבק באלימות נגד נשים

במוצ״ש, 28 בנובמבר. מתכנסים ב-18.30 בכיכר רבין.
בסיום - עצרת ברחבת מוזיאון ת״א,
בה תופיע הזמרת **לאה שבת**

בית הספר למרקסיזם
במכללת הגדה השמאלית

אחד העם 70, תל-אביב

קבוצת לימוד עצמי של "הקפיטל"

תערוך 10 מפגשים בימי ב׳ בשעה 19.30.
המפגש הראשון: 30 בנובמבר
הרשמה: mikhlala@hagada.org.il
